

B

Medlemsblad

Åhls hembygdsförening

Hjultorget 1, 793 41 Insjön

Juni 2016 Nummer 2 Årgång 17

Midsommarfirande

Torsdagen den 23 juni kl 17

Vi träffas vid Minnesgården på Vattberget för att göra iordning kransar och "rumpa" att pryda majstången med.

Plocka blommor i förväg och ta med så mycket som möjligt. Björkris finns.

Under tiden som vi arbetar finns det fika för alla åldrar och smaker.

Trevlig samvaro och man lär sig att binda kransar.

Det är nödvändigt att många kommer!

Midsommarafton den 24 juni kl 16

Majstången reses på Vattberget

Långdans kring stängen. Ringlekar. Åhls spelmanslag spelar.

Lotteri. Servering.

Nu är den klar:

Den nya boken om Åhldräkten

En färgglad beskrivning av vår fina sockendräkt. Baserad på Ralf Måågs mångåriga arbete med dräktdetaljer och insamlade plagg.

Sammanställd av en arbetsgrupp och med många fina bilder.

100 sidor om allt som är värt att veta om Åhldräkten.

Boksläpp på midsommaraftonen vid majstångsresningen på Vattberget. Bokförsäljning!

Pris 200 kr. Säljes även bl.a. i Åhlénpaviljongen och på Clas Ohlsonmuseet från 24 juni.

Kan även beställas via vår e-postadress, se sid 2. Porto 36 kr.

Hembygdens Dag i Insjön - Åhls Minnesgård fyller 100 år

Söndag 7 augusti: Hjultorget kl. 10.00 – 12.00

Vattberget vid Minnesgården kl. 11.00 – 17.00

10.00 Åhlén-paviljongen på Hjultorget öppnar

- Utställningen Det Företagsamma Insjön
- Information om vad som händer under resten av dagen på och omkring Vattberget.

11.00 Gudstjänst vid Minnesgården på Vattberget. Åhls församling.

- Predikan av kyrkoherde Åsa Carmesund.

11.30 Teater: "Gruvdrängen och den stora Trolljakten" för barn 3 - 9 år.

- Av och med Niklas Ulfvebrandt. Vid Skafferiet på Hjultorget.

ca 12.00-13.00 Matlådélunch på Vattberget. Rostbiff och potatissallad, smör, bröd, måltidsdryck. Vegetariskt alternativ finns. Pris 60 kronor. Pannkakslåda för barn, 30 kronor. Förbokas i Hotellets reception senast lördag 6/8 kl 12.00. Hämtas och betalas (kontant eller Swish) vid härbret på Minnesgården. Åhls spelmanslag spelar medan ni äter.

13.00 Per Gustafsson "lurar oss samman" på Minnesgårdens gårdstun

- Hembygdsföreningens ordförande Hans Hellström hälsar välkommen
- Guidade visningar av Minnesgårdens byggnader
- Utställning i Småskolan - ett urval ur våra samlingar
- Försäljning av föreningens böcker, CD-produktioner och gamla vykort. Extrapris på allt!

13.30 "Gruvdrängen och den stora Trolljakten" - en aktiv teaterföreställning för barn 3-9 år. Av och med Niklas Ulfvebrandt. På Vattberget

14.15 "Spår av forntiden i Åhl och dess omgivning" på Insjöns Teater.

Maria Lannerbro Norell från Dalarnas museum berättar och visar bilder och svarar på frågor.

Försäljning av lokala arkeologirapporter från museet.

15.30 Eftermiddagsfika vid Minnesgården. (Vid uselt väder på Teatern).

Information om höstens program och pågående arbeten. Musik.

Minnesgårdens lokaler och utställningen håller öppet till 17.00

Fri entré till alla aktiviteter. Kollekt.

Åhls hembygdsförenings medlemsblad.

Föreningens adress: Hjultorget 1, 793 41 INSJÖN

- Adressändring kan anmälas på någon av ovanstående adresser eller tel 0247-40193.

Föreningens bankgiro: 725-4154

Föreningens tel: 0247-413 60. Föreningens hemsida: www.hembygd.se/ahls-hembygdforening

Redaktör och ansvarig utgivare: Hans Hellström

Föreningens e-postadress: ahls-hembygd@hotmail.com

Fotografier: Sid 1 Dräkbild: Lars Dahlström. Sid 8 Birka: från Wikipedia. Övriga bilder: privat

Åhlénpaviljongen på Hjultorget

Öppnas för säsongen **måndag 27 juni kl. 11.00**

En historisk utställning med produkter som tillverkats/sålts i Insjön under 1900-talet och en beskrivning av gruvdriften t o m 1800-talet.

På paviljongens ena gavel hoppas vi under sommaren kunna sätta upp en historik över Åhl-bygden, från Big Bang till Hjultorget!

En separat utställning "Årets Insjöföretag" finns också, i år Roséns Slöjd grundat av Ingvar Rosén. Han började på 1930-talet tillverka souvenirer och prydnadssaker i trä men från 1950-talet blev skridskoskydd den huvudsakliga artikeln, som mest 250 000 skydd om året.

Gruvvandringarna

Onsdag 6 juli, 13 juli, 20 juli och 27 juli kl. 18.00:

Guidade vandringar i det intressanta gruvområdet öster om Insjön.

Samling vid fiskdammarna 1 km före Solberga.

Kartor och böcker om gruvdriften säljs.

I år finns även en ny led till Sommarberget.

Insjön förr och nu

PRO Åhl-Insjön har ordnat en studiecirkel ett par år med denna rubrik. Vi skulle gärna vilja se en fortsättning på detta. Om du är intresserad av att vara med, kom till Insjöns Teater måndagen den 29 aug 2016 kl 18, vare sig du är med i PRO eller hembygdsföreningen eller båda.

Åhléns

Åhléns AB har av oss lånat en Åhl-dräkt. Den finns i sommar på en skyltdocka i ett skyltfönster i Åhléns varuhus på Klarabergsgatan i Stockholm. Vår sockendräkt symboliserar där Sverige i en kampanj (This is Sweden) som Åhléns driver i sommar i samarbete med Skansen. I detta ingår också ett antal produkter (kuddar, brickor, servetter mm) med motiv från olika Åhl-dräktsdetaljer. Om du besöker huvudstaden; ta en titt på detta!

Befolkningen i Leksands kommun Källa Statistiska Centralbyrån

Befolkningen i kommunen utvecklas inte på det sätt som vore önskvärt. I den översiktsplan som har beslutats 2014 förutsätts en befolkningsökning på 200 personer per år. Under 2015 har antalet invånare ökat med bara 68 personer och tittar man bakåt i tiden finner man att t.ex. 2010 fanns här över 100 fler människor än idag.

Hittills har befolkningsstatistiken angetts per församling, men från 2016 ska det i stället heta distrikt. Vi bor alltså kyrkligt i Åhls församling men befolkningsmässigt i *Åls distrikt!*

Församling	dec 2010	dec 2014	dec 2015
Leksand	10105	10058	10122
Djura	702	653	650
Siljansnäs	1898	1801	1804
Åhl	2735	2740	2744
Kommunen	15440	15252	15320

Timmesmora - Åhls finnmark, del 2

av Stenåke Petersson

Förra avsnittet avslutades med att prosten Boëthius 1865 kom flyttande från Säfsnäs till Åhl.

Innan handlingen rullar vidare är det nödvändigt att ta ett steg tillbaka och reda ut de båda Hans-brödernas öden; bröderna Erik och Olof, som kom flyttande till Åhl från Nås redan 1852.

Hans Erik och hans hustru hade två barn med sig när de kom. Ytterligare ett barn föddes i Timmesmora. Två av barnen dog med några dagars mellanrum hösten 1858 i den epidemiska hjärnhinneinflammation, kallad dragsjuka, som drog fram över landet. Trots denna sorg stretade familjen vidare i tio år till på sitt hemman men 1867 sålde man och emigrerade till USA som så många andra vid den tiden. Vidare öden i det stora landet i väster är ännu okända.

Brodern Hans Olof, gift med Fändriks Anna, noteras tidigt av prästen som sinnessvag. Han vistades en period på Uppsala Hospital. Tre barn föddes i familjen. Första barnet dog året gammalt. En son överlevde de första barnåren men noteras även han som sinnessvag och dör före 20 års ålder efter vistelse på Uppsala Hospital och Konradsbergs hospital i Stockholm.

Tredje barnet, dottern Brita, blir piga i Aspeboda och på ett par ställen i Stora Kopparbergs församling och slutligen hos hemmansägaren Liss Anders Andersson från Åhl, på hans gård i Morbygden. Hos Liss Anders skrivs hon även som hushållerska och hade gissningsvis även andra uppgifter. Hon hade tidigare fått två barn utan känd fader och under tiden hos Liss Anders får hon ett tredje barn, sonen Erik som får efternamnet Liss. Han tar vid som hemmansägare i Morbygden men flyttar senare till Aspås i Jämtland. Där gifter han sig 1936 och dör 1939, så vitt jag vet barnlös.

Av dessa första inflyttare från Finnmarken finns sålunda inga ättlingar kvar i Åhl i dag.

Under 1860-talet kommer det svedjefinska inslaget i Timmesmora att fyllas på och leda till att många av dagens Åhlbor bär med sig anor från Savolax.

Sejerströms

Redan 1861 kom Maria Knutsdotter flyttande från finnmarken i Järna till Timmesmora. Hon var född 1826 och dotter till soldaten Knut Wild i Damnäs-fallet och hans hustru Stina Henriksdotter. Marias släkt kan följas bakåt till Tyn, Örskogen och Dunderberget, alla platser på finnskogen i Västerdalarna.

I Åhl gifte hon sig året därpå med Jan Olof Gustafsson som noteras som inflyttad från Tunhem i Västergötland till Åhl 1862, lagom till bröllopet, Han skrivs i husförhöret som jordägare. Hur hans väg till Åhl sett ut har jag inte lyckats få klarhet i ännu. Möjligen har han passerat Järna. Möjligen hade han där mött kärleken och gemensamma planer för framtiden smiddes.

Om detta förtäljer inte kyrkböckerna. Det låter dock lite osannolikt att en man från Västergötland och en kvinna från Västerdalarna plötsligt skulle stråla samman i Öster ä'n av Åhl, gifta sig och hitta en ledig gård att slå sig ner på under loppet av ett år. Här behövs det nog mera forskning!

De nygifta bosatte sig på det som förmodligen var en fäbod i den södra änden av byn, det som senare kommit att kallas Winters. De fick fyra barn. Två dog unga. Sonen Karl Gustaf Johansson föddes 25/1 1865. Han gifte sig 1888 med Kerstin Svan från Solarvet, född 1864. År 1900 tog familjen namnet Sejerström.

Karl-Gustaf och Kerstin med fem av barnen: Lydia, Anton, Elin, Julius och Klara

Karl Gustaf var fjärdingsman i Åhls socken. En av hans arbetsuppgifter var att forsla brottslingar till Falun för att avtjäna fängelsestraff. Det har sagts mig att det allt emellanåt hände att fångarna fick övernatta i köket i Timmesmora, iförda

fotbojor för att inte kunna rymma, i väntan på fortsatt transport dagen därpå. Familjen var bosatt i Timmesmora till 1903 då den flyttade till Tunsta. Karl Gustav köpte år 1941, två år före sin död, granngården i Timmesmora (mer om den nedan) av Jan Henrikssons sonson Wattbergs Axel Johansson.

Ett av barnen var Julius Segerström, född 1/1 1891. Han var i stort sett hela sitt yrkesliv anställd på Insjösågen men blev känd som en mycket duktig fiolbyggare och riksspelman. Han fick flera utmärkelser för sina alster. Delar av hans utrustning för fiolbyggandet visas på Insjöns Teater. Julius gifte sig 1917 med Vinter Anna Maria Andersson som bodde på Vintergatan i Holen, flyttade dit och hade där sin fiolbyggerverkstad i köket.

Så vitt jag kan se är det först i och med hans giftermål med Anna-Maria som det finns någon anledning att koppla Winters till Timmesmora. Men det är ett kapitel för sig, långt från Finnmarken eftersom Winter är rote 7 i Leksands kompani, av och till bemannad med folk från Åhl.

Det kommer flera....

När Hans Erik Ersson med familj emigrerade till USA år 1867 köptes deras gård av en annan familj från finnmarken i Västerdalarna, Samuel Samuelsson med hustrun Katarina Persdotter och barnen Samuel, Stina och Charlotta. Familjen kom inte direkt från finnmarken utan hade mellanlandat ett antal år på Brahammars bruk i västra Leksand. Såväl man som hustru i den familjen har djupa rötter i de svedjefinska släkterna i Nås i Västerdalarna.

Samuelssons blev således grannar med Fändriks. Ett resultat av detta blev att Samuelssons dotter Charlotta gifte sig med Fändrik Olof Jansson, son i granngården. De fick 8 barn, en dotter dog ung, två söner blev stockholmare, en son och en dotter flyttade till Grängesberg, en son flyttade till Leksand och en son och en dotter blev kvar i Ål. Sonen Olof Teodor gifte sig med Karolina (Lina) Johansson, (mer om dem nedan). Dottern Ida Sabina gifte sig med Klockar Per Johan Danielsson.

En annan Samuelssonsdotter, Stina, gifte sig med Anders Lundin, son till Göras Olof Andersson och hustrun Anna Danielsdotter i Hälgbö. Den familjen försvinner från Åhl

till Ludvika, återkommer en tid och flyttar sedan till Norberg.

Sonen Samuel Samuelsson gifte sig med Stor Karin Olsdotter. Hon var dotter i den gård längst upp i Sättra som senare köptes av Fändriks Teodor Olsson och hans hustru Lina (se nedan). Samuel och Karin bosätter sig i Hälgbö och får, så långt jag följt dem, sju barn. De flesta tycks bli hembygden trogna. Ett antal av dem antar släktnamnet Hedlöf.

....och flera

Samtidigt med att Hans Erik Ersson med familj emigrerar bryter även Marits Anders Perssons hustru Kerstin och parets fem barn upp från en av granngårdarna i Timmesmora och gör samma resa. Marits Anders hade redan 1865 givit sig iväg till Amerika efter att ha dömts för stöld och avtjänat fängelsestraff. Han noteras som "vanfrejdade jordägaren" i längderna. Två år senare följer resten av familjen efter.

Maritsfolkets hemman köptes av min hustrus anfader, Jan Henriksson, från Gräsfallet i Nås. Jan och hans hustru Katarina har båda rötter som kan följas till 1600-talets Savolax. Deras entré ökade befolkningen i Timmesmora och Ål högst väsentligt. Med föräldrarna följde 6 barn i åldrar från 23 till 5 år och ytterligare 3 vuxna barn anslöt de närmaste åren.

Men mer om denna familj i nästa nummer...

Jan Henrikssons kruthorn med initialerna JHS och året 1854 inskuret i hornet.

Finnviken

av Owe Rosén

Finnviken har varit en central samlingsplats för ungdomar i Tunsta med omnejd. Bland aktiviteter som har förekommit kan nämnas:

BANDY

När bandyn började att breda ut sig över landet så hängde även insjöungdomarna med. Man hade ingen spolad bana på landbacken utan höll till på inre delen av Finnviken där isen lade sig tidigt. Vattennivån sjönk dock ganska tidigt på vintern varvid den plana isytan minskade i storlek och räckte inte till för att hålla bandyplansmått.

För att råda bot på detta så försökte man att dämna av inre delen av viken. På Insjöns Sågverks lådfabrik tillverkade man lådor som man fyllde med sand och staplade tillsammans med stöttor och bräder över smalaste delen i ett försök att göra en tät damm. Tyvärr lyckades man aldrig att få dammen helt tät utan vattennivån innanför sjönk och spolierade planen. Efter några års enträgna försök gav man upp projektet.

RUTSCHKANA

Några av grabbarna som jobbade på Insjöns Sågverk byggde ett ca 10 m högt torn med rutschkana. Förmodligen stod sågverket för material och hjälp med den utrustning man behövde för bygget. Till stolpar använde man långa trädstammar som restes med hjälp av flottarbåten Insjön I. På stolparna byggde man sedan en tvärt lutande ramp ner till vattenbrynet.

På rampen gjorde man räls i form av två stående bräder. Man byggde kälkar med medar som följde rälsen för att man inte

skulle komma snett nerför rampen. För att få upp tillräcklig fart för att glida på vattnet över viken till fast botten på andra sidan så såpade man rälsen. Bland de modiga som byggde och använde rutschkanan var Gabriel Åslund, bröderna Ingvar, Oscar och Sven Billström (boende vid Olsanders), bröderna Nils och Ragnar Bergman (boende vid Garveriet). Om man även använde rutschkanan vintertid finns inga uppgifter på.

I slutet på 1930-talet när konstruktionen hade tagit stryk av röta och tidens tand så rev man allt utom nedre delen av stolparna som blev till en båtbygga åt Kalle och Wilmer Lundeberg.

SIMANLÄGGNING

Erik Berglund, Alf Lundgren, Ingvar Rosén, Olle Westman m.fl. byggde på 1940-talet en 25-meters simanläggning med ett 6 meter högt hopptorn och bryggor.

Simanläggningen fanns kvar till mitten av 1950-talet då tornet blåste omkull i en höststorm. Omklädningskuren hade förfallit och revs av Erik Berglund i mitten av 1960-talet.

VÄRLDSREKORD

Axel Hammar var en Leksandsgrabb från Ullvi som allmänt kallades för "Hammar Axel".

Han jobbade på sågverket och bodde i lillstugan nära Nyréns. Hammar Axel var känd för att kunna hålla sig under vattnet lång tid. Vid ett "världsrekordförsök" i början på 1940-talet med bl. a. Alf, Bernt och Birger Lundgren, Erik Berglund samt Ingemar Andersson närvarande, så lånade Axel Ingemars vattentäta klocka. Men efter ett tag kom Axel upp och sa: "Hä böbbel ur å" (det bubblar ur den) om klockan. Nytt försök gjordes då Axel la sig på grundare vatten med en sten på magen som sänke. Pojkarna kontrollerade klockan och ropade tiden i stället. Axel kom upp efter 4 minuter och 25 sekunder. Tiden var förmodligen i världsrekordklass.

Axel fick troligen hjärnsador av sin långa tid under vattnet. När Axel var till Tunsta Handel och handlade och via riksvägen skulle trampa hemåt så klev han upp med en fot på fotpedalen och sparkade på med den andra. Ofta hakade det upp sig för honom och han sparkade vidare långt ner för vägen innan han fick upp det andra benet över ramen. Axel flyttade efter

pensioneringen hem till Ullvi där han 1966 hittades drunknad vid badet i älven.

DANSBANA

Tunsta hade före bystugans tillkomst majstångsplats intill järnvägen mellan Nyréns och sågverket. Även en dansbana i trä fanns på platsen. Förmodligen var Verner Berg och Börje Harkman med om dess tillkomst. Verner och Börje hade genom Alfred Nordkvist som var arbetsledare på sågverket kommit till Tunsta. Alla tre kom från Vansbro. Man kan nog utgå ifrån att Insjöns Sågverk stod för materialet.

I samband med Barnens Dag 1948 flyttade man dansbanan ner till badplatsen i viken. Dansbanan låg ut över vattnet och stod på pålar. Ut mot vattnet hade man en upphöjd scen med tak över. Vid regnväder flyttade man in i Axel Finns lada där dans hölls på logen.

Dansbanan fanns kvar vid viken till omkring 1960.

SOMMARFEST I BASTUBACKEN

Badet i Finnviken besöktes av mycket folk från hela Insjön. I slutet av 1930-talet anordnade några företagsamma Tunstaungdomar en fest i "Bastubacken" där publiken till stor del utgjordes av de besökande vid badet. Bastubacken är

backen i nuvarande Backvägen. Namnet kommer av att Skrädders på platsen hade en torkbastu där man bl.a. rökte fläsk och torkade spannmål. Bastun revs i början av 30-talet.

En liten lekstuga stod länge kvar på platsen. Vid sommarfesten användes lekstugan som kiosk där Erik Berglund sålde saft och bullar.

Även en gunga fanns på platsen och den sköttes av Alf Lundgren. Bernt (Frille) och Birger Lundgren skötte tävlingar samt en karusell. Karusellen bestod av en kraftig stolpe med en axel på toppen. På axeln var vågrätt ett kärrhjul fäst. På kärrhjulet var så fastsurrad en kraftig plank. Mot betalning fick så ett par personer sätta sig på var sin ände av plankan och Frille satt under hjulet och gav karusellen fart med händerna.

Olle Wass var utklädd till spåkärring och mot betalning spådde han deltagarna och meddelade dem fram- och motgångar i livet.

För den musikaliska underhållningen stod Gösta Norell med dragspelsmusik. Hela tillställningen inbringade nätt 4 kr som delades mellan arrangörerna.

1940 byggde Arvid Nordkvist sitt hem i bastubacken.

Rapport från styrelsen

Årsmötet

25 febr hade föreningen årsmöte. Det lockade ett 40-tal deltagare som bl.a. utsåg den styrelse som valberedningen hade föreslagit; se föregående medlemsblad.

Valborgsfirande

Valborgsmässoafton firades traditionsenligt på Vattberget i samarbete med Innebandyklubben. Trots att vädret i år var bra kom bara ett hundratal åskådare.

Vattberget

Ett antal medlemmar har hjälpt till att vårstäda runt Minnesgården. Vi har också påbörjat en röjning av det som finns i Tiondeladan. Där finns bl.a. en piporgel, en tryckpress och en påsmaskin från gamla

Insjöföretag. Dessa objekt har stått där mycket länge utan att någon brytt sig om dem. Vi har därför för avsikt att avyttra dem och har hittat flera spekulanter, hos vilka de kan komma till bättre nytta.

Föreningstorken

På Mullbacken äger föreningen en byggnad som vi för länge sedan fick i gåva av Insjöns Torkförening. Den användes förr i tiden för att torka säd. Eftersom byggnaden kräver en hel del åtgärder för att inte förfaras och att vi dessutom inte har någon användning för den, planerar vi nu att avyttra även denna. I byggnaden förvaras en del av våra samlingar, som vi ska flytta upp till Tiondeladan. En del objekt, som vi inte kan se att vi bör behålla, har vi tänkt auktionera bort i sommar.

Måndagsvandringarna

Varje vecka är vi ett tjugotal morgonpigga damer och herrar som samlas vid ICA för att ge oss ut på en tvåtimmars vandring, ca 7 km. Vi brukar åka bil en bit först. Sedan vandrar vi till något trevligt ställe, i allmänhet i vår egen socken. Där tar vi en fikapaus. I vår har vi bl.a. varit till Åhls högsta vattenfall, till Knippboberget, till Solberga och till Efferarvet. Ibland gör vi också en avstickare till någon av grannsocknarna.

Från vandring i febr. i år längs bäcken från Gryssen till Helgsjön, -13 grC.

Sommarresa - BOKA SENAST I JUNI

Det finns ännu platser kvar på vår **SOMMARRESA** till Sala-Uppsala-Sigtuna-Birka

Torsdag 28 juli: Från Insjön, Hjultorget kl. 8.00 med buss. Rast för bussfika.

Till det stora brandområdet i Västmanland med guidning.

Lunch på Måns Ols i Sala. Besök i Sala Silvergruva med guidning. (Oömma skor!)

Till Uppsala där vår ständiga reseledare Lillemor visar "sitt" Uppsala.

Incheckning på Hotell Linné. Gemensam middag på kvällen.

Fredag 29 juli: Hotellfrukost. Avresa till Sigtuna med en tur på stan.

Avresa med båt kl. 10 .30 med lunch ombord.

Ankomst till Birka kl. 12.40. Birka var ett vikingatida samhälle som anlades på 700-talet och var en viktig handelsplats. Vi får träffa hantverkare i deras hus, som visar och berättar, säljer sina alster och låter dig prova på. Besök på museet med guddad visning. Fika på egen hand.

Återresa med båt kl. 15.30 till Sigtuna dit vi anländer kl. 17.40.

Buss hem med rast för bussfika. Åter i Insjön kl. 22.00.

Pris: 2 895 kr inkl. bussresa, reseledare, båtresa, guidningar och måltider enligt ovan. Del i dubbelrum (enkelrumstillägg 300 kr.)

Bokning: [Ring Reseshopen](http://RingReseshopen) i Ljusdal 0651-146 60. Anders Hollsten 070-6888475 lämnar info.